

БАТУРИНСКА СТАРОВИНА

6. ІР НБУВ, ф. II, спр. 14129.
7. ІР НБУВ, ф. II, спр. 13963, 13960, 14938.
8. ІР НБУВ, ф. II, спр. 14610, 14599, 14053, 14072, 14610, 14590, 14634, 14646, 14599, ф. 201, спр. 72.
9. Російський державний архів древніх актів, ф. 89, оп. 1, спр. 1685 р., арк. 60.
10. ІР НБУВ, ф. II, спр. 14521, 14536.
11. Державний архів у Кракові, спр. Е. 91, арк. 67–78.
12. Державний архів у Кракові, спр. Е. 91, арк. 27–38.
13. ІР НБУВ, ф. I, спр. 57815.
14. ІР НБУВ, ф. I, спр. 52041, арк. 158–159.
15. ІР НБУВ, ф. I, спр. 5082, 51335, 57841, 57840.
16. ІР НБУВ, ф. I, спр. 51276.
17. Центральний державний історичний архів України у м. Києві (далі – ЦДІАК України), ф. 154, оп. 1, спр. 48.
18. ІР НБУВ, ф. I, спр. 55150.
19. ЦДІАК України, ф. 1633, оп. 1, спр. 61, арк. 2, 3.
20. ЦДІАК України, ф. 140, оп. 1, спр. 12.
21. ІР НБУВ, ф. I, спр. 61697, арк. 289–298.
22. ІР НБУВ, ф. I, спр. 61606.
23. ІР НБУВ, ф. I, спр. 16199; ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 12061, арк. 1.
24. ЦДІАК України, ф. 137, оп. 1, № 12061, арк. 2–4.
25. ІР НБУВ, ф. 1625.
26. ІР НБУВ, ф. I, спр. 54041.
27. *Le Clerc N.-G., Leclerc A.-F. Histoire physique, morale, civile et politique de la Russie Moderne. Paris: Chez Froullé, Libraire, 1785. Т. 2.* Цей документ з книги Леклерка «Фізична, моральна, цивільна та політична історія давньої та сучасної Росії» (Париж, 1785) було надано нам проф. С. Луняком.

Mytsyk Yu., Tarasenko I. From archival data on Baturyn and Korop 17–18th centuries

The article disseminates newly discovered written sources from the history of Baturyn, Korop and nearby settlements of the 17th and 18th centuries. The documents illustrate various aspects of the Cossack patrician and monastic estates, the genealogy of the Cossack patrician, descriptions of the settlements of the region by foreigners.

Key words: Baturyn, Korop, station wagon, letter, description.

Надійшло до редакції: 20.04.2021 р.

УДК 72.025.4(477.51)«1955»

Тетяна Оксінь

ДО ПИТАННЯ ПРО РЕМОНТНО-РЕСТАВРАЦІЙНІ РОБОТИ З ВІДБУДОВИ ПАЛАЦУ ГЕТЬМАНА КИРИЛА РОЗУМОВСЬКОГО У 1955 р.

У статті на основі архівних документів проаналізовано хід консерваційних робіт у палаці гетьмана Кирила Розумовського у Батурині в 1955 р. До наукового обігу запроваджено документи із Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державного архіву Чернігівської області, матеріали Науково-дослідного та проєктного інституту «УкрНДІпроектреставрація».

Ключові слова: Батурин, палац гетьмана Кирила Розумовського, ремонтно-реставраційні роботи, план, кошторис.

Одним із пріоритетних завдань Національного заповідника «Гетьманська столиця» є дослідження історії палацово-паркового ансамблю гетьмана України Кирила Розумовсь-

кого. Його доля у ХХ ст., попри наявні наукові дослідження, залишається маловивченою. Однією з невідомих сторінок історії палацу є ремонтно-реставраційні роботи 1955 р.

У середині ХХ ст. влада приділяла значну увагу відновленню та збереженню архітектурних пам'яток. У вересні 1955 р. при Державному комітеті Ради Міністрів УРСР у справах будівництва і архітектури (Держбуд УРСР) почала працювати інспекція з охорони архітектурних пам'яток [1, с. 39–145]. Батурин входив до списку 27 населених пунктів з великою кількістю пам'яток архітектури [2, с. 40–52]. Палац гетьмана Кирила Розумовського мав республіканське значення [3, с. 25], відповідно, реставраційні роботи проходили у ньому першочергово.

У 1950-х рр. ХХ ст. розпочалися масштабні реставраційні та відбудовчі роботи (так звана друга хвиля реставрацій), які охопили понад 600 пам'яток архітектури практично у всіх регіонах України, особливо активно вони велися в Києві, Чернігові, Батурині тощо [4].

У цій статті вперше зроблено спробу на основі виявлених автором архівних документів з Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО), Державного архіву Чернігівської області, Науково-дослідного та проектного інституту «УкрНДПроектреставрація» проаналізувати передумови та хід ремонтно-реставраційних робіт у 1955 р. будівлі палацу гетьмана Кирила Розумовського.

Доповнити наукові напрацювання допоможуть матеріали наукового архіву заповідника, який налічує понад 300 спогадів старожилів, зокрема і про гетьманський палац. У фондовому зібранні також представлені фото палацу від початку ХХ ст., які візуалізують його стан у зазначений період.

Державний комітет Ради міністрів УРСР у справах будівництва і архітектури своїм рішенням № 68 від 15 листопада 1955 р. «Про затвердження проекту першочергових ремонтно-реставраційних робіт по відбудові пам'ятки архітектури XVIII ст. палацу Розумовського в м. Батурин», затвердив «подані Чернігівським облвідділом у справах будівництва і архітектури і рекомендовані відділом розгляду проектів і кошторисів:

Кошторис у сумі 135.43 тис. крб.

Голова державного комітету Ради Міністрів Української РСР у справах будівництва і архітектури П. Непорожній» [5, арк. 58].

Оскільки документ посилається на Чернігівський облвідділ у справах будівництва і архітектури, у Державному архіві Чернігівської області зберігаються відповідні документи. Зокрема, у фонді Р-1046 «Управління містобудування та архітектури Чернігівської обласної державної адміністрації» виявлена документація щодо реставрації палацу К. Розумовського в Батурині, згідно з якою 20 квітня 1955 р. було проведено обстеження пам'ятки. До складу комісії входили: Кравець С.І. – представник виконкому Батуринської райради; Шмольсон І.Л. – від науково-реставраційної майстерні Управління у справах архітектури; Карнабед А.А. – від відділу у справах архітектури при Чернігівському облвиконкомі; Крохін А.М. – директор міжобласної Чернігівської реставраційної майстерні. Після огляду палацу було зроблено наступні висновки:

1. Пам'ятка архітектури перебуває в аварійному стані. На східному фасаді колонада напівзруйнована. Пошкоджені всі кріплення. Впав фронтон. У березні 1955 р. обвалилися дві колони з лівого боку східного портика. Під час падіння однієї з колон пошкодило кріплення арки південного боку портика, при цьому південний бік портика відхилився від осі на 35–45 см, що прискорює падіння цього боку. При падінні колон зруйнувалися всі капітелі, бази тощо.

2. У напівкруглому виступі південного фасаду завалена велика частина стіни другого поверху з напівколоннами.

3. Всі пояски, відкоси вікон, карниз із піщаника здебільшого розібрані і зруйновані.

4. У підвалі в окремих місцях розібрана цегельна кладка до 1.5 метра у висоту, в декількох місцях відсутні міжповерхові перекриття і перекриття підвалу.

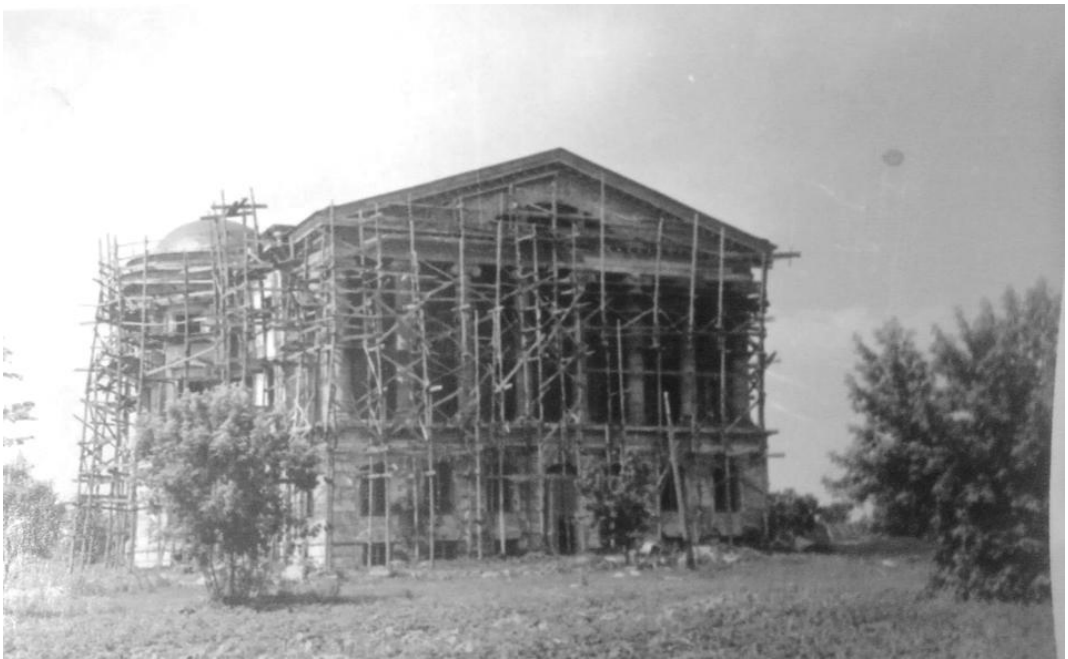
На думку членів комісії, терміново потрібно вжити наступні заходи:

1. Скласти проектно-кошторисну документацію для консервації пам'ятки в цілому.

2. З огляду на аварійний стан східного портика, терміново відновити східний фасад з колонадою портика.

3. Перекрити дах, відновити міжповерхові перекриття, відкоси вікон і тяги. Прибрати сміття з підвалу та всіх приміщень і навколо будівлі. Відремонтувати фундамент, облаштувати клінкер шириною 1 м.

4. Просити Управління у справах архітектури пришвидшити виготовлення проектно-кошторисної документації для консервації пам'ятки архітектури XIX ст. з першочерговим виділенням коштів для ліквідації аварійного стану [6, арк. 21–22].

Висновки комісії підтверджують спомини старожилів, зокрема В. Галайби та Н. Корашивець, які згадують про обвал південної стіни та однієї з колон палацу [7].

З листа начальника Чернігівського облвідділу у справах архітектури Козицького П. до заступника начальника Управління у справах архітектури при Раді міністрів УРСР Д. Богуславського від 19 травня 1955 р. дізнаємося, що роботи з відновлення палацу були призупинені через брак матеріалів для виготовлення риштування, однак 25 кубометрів лісу обіцяють надати місцеві підприємства [8, арк. 131].

Водночас з проведенням першочергових протиаварійних заходів, якими займалися майстри міжобласної Чернігівської реставраційної майстерні, проєкт реставрації направили на розгляд.

21 листопада 1955 р. з відділу розгляду проєктів і розрахунків надійшов висновок № 192 щодо проєкту першочергових ремонтно-реставраційних робіт у палаці К. Розумов-

ського. Проаналізувавши документ, дізнаємося, що, незважаючи на аварійний стан будівлі пам'ятки, в ньому ще добре помітний архітектурний замисел та велич. Зважаючи на те, що в 1947 р. палац реставрували з метою використання як будинок відпочинку, продовжити роботи у цьому напрямі. Вартість робіт – 135,45 тисяч карбованців.

Експерти наполягали на постійному авторському нагляді за роботами. Особливу увагу просили звернути на виготовлення архітектурних деталей, використовуючи обміри приміщення, зроблені у 1947 р. При виготовленні деталей у розчин бетону додавати крихту з місцевого піщаника, намагаючись досягти якнайбільшої схожості з оригінальними архітектурними деталями. Також комісія рекомендувала проводити фотофіксацію всіх етапів реставрації, а на час робіт двірні та віконні пройми закласти цеглою. [9, арк. 28–29].

Займалися ремонтно-реставраційними роботами фахівці Республіканської спеціальної науково-реставраційної виробничої майстерні: директор – Данилов К.П., головний архітектор – Товченко Г.І., начальник науково-дослідного та проектного відділу – Пурм В.В., архітектор – Шмільсон І.Л., консультант-кандидат архітектури Онищенко Н.Ю. [10].

Документів, які відтворюють хід ремонтно-реставраційних робіт, наразі не виявлено. Однак світлини палацу у риштуваннях із зібрання Національного заповідника «Гетьманська столиця» не залишають сумніву в їх проведенні. Також про це свідчить наявність документації та кошторису робіт. Проект реставрації 1955 р. був покликаний виправити аварійний стан палацу та забезпечити цілісність будівлі протягом наступних декількох років.

-
1. Законодавство про пам'ятники історії та культури. Київ, 1970. С. 139–145.
 2. *Прибега Л.В.* Україна в контексті міжнародної системи охорони культурної спадщини // Праці центру пам'яткознавства. Київ, 1992. Вип. 1. С. 40–52.
 3. *Дробязко Н.М.* Пам'яткоохоронна справа в Батурині у середині ХХ століття // Батури́нська старовина: зб. наук. праць. 2019. Вип. 7 (11). С. 24–30.
 4. Памятниковедение науки и техники: теория, методика, практика: сб. науч. тр. Москва, 1988. 444 с.
 5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 166, оп. 6, спр. 9386, арк. 58
 6. Державний архів Чернігівської області, ф. Р-1046, оп. 1, спр. 177, арк. 21–22
 7. Науковий архів Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця», ф. 14, спр. 69.
 8. Державний архів Чернігівської області, ф. Р-1046, оп. 1, спр. 160, арк. 131.
 9. Державний архів Чернігівської області, ф. Р-1046, оп. 1, спр. 177, арк. 28–29
 10. Науково-дослідний та проектного інститут «УкрНДІпроектреставрація», ф. 166, 1955 р.

Oksin T. On the issue of repair and restoration works on the reconstruction of the palace Hetman Kyrylo Rozumovskyi in 1955

In the article on the basis of archival documents the course of conservation works is investigated and analyzed in the palace of Hetman Kyrylo Rozumovskyi in Baturyn in 1955. Archival documents are used from the Central State Archive of the highest authorities and administration of Ukraine, the State Archives of Chernihiv region, materials from the research and design institute «UkrNDIproektrestavratsiya».

Key words: Baturyn, the palace of hetman Kyrylo Rozumovskyi, repair and restoration works, plan, estimate.

Надійшло до редакції: 10.03.2021 р.